

Täze ýyly bellemelimi?

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Nukdaýnazar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Täze ýyly bellemelimi? TÄZE ÝYLY BELLEMELIMI?

Allanyň Resuly (s.a.w) baky dünýä göç etmezinden az salym öň ymmatynyň başyna geljek külpetler hakynda birnäçe alamlary aýdypdy. Bulardan iň ünsüni çekýäni Ymam Buharynyň »Sahyh hadysynda« geçen şu hadys-şerifi bolsa gerek. Hiç şübhesiz siz özüňizden öňki milletleriň ýoluna ädim-ädim, garyş-garyş eýerersiňiz. Hatda olardan biriniň bir kelpezäniň hinine girenini görseňiz, sizem şeýtmäge synanyşarsyňyz». Bu sözi eşiden käbir sahabalar Resulallaha »Hristianlary we ýewreýleri göz önünde tutup diýýärsiňizmi?» diýip soranlarynda Resulalla (s.a.w) »Başga kim bolsun dagy?» diýip azajyk sesini gataldyp jogap beripdir (Buhary, Tejtid). Allanyň Resulynyň hadyslarynda aýdylşy ýaly, hristian we ýewreýlere eýermek, aýratynam Türkiýede XIX asyryň ortalarynda döwleti we jemgyýeti yzagalaklygy üçin ösüp barýan Ýewropanyň yzyndan ýetirmek üçin Osman imperiýasy tarapyndan ygılan edilen »Tanzimat« kanunynyň heteket edip başlan wagtyndan bäri ilki añ-düşünjämizde, soňra durmuş şertlerimiziň ýewropapisintli görnüşe geçmegi bilen başlady. Olara gyşarnyksyz eýermek

günbatarly jemgyýetleriň dörediji, biziň bolsa öýkünji häsiýete öwrülmegimize getirdi hem-de bizi olar bilen birmeňzeş sypata öwürdi. Aýratynam soňky ýüz ýylyň dowamynda günbatara meňzejek bolmak we olara eýermek bilen gelip ýeten ýagdaýymyza göz aýlanymyzda, musulman ymmatymyzyň öz kimligini, ýörelgelerini, medeniýetiniň wajyp ugurlaryny ýitirmek derejesine gelip ýetendigimizi aç-açan görmek bolýar. Olara eýerjek bolmagyň bir subutnamasy hem 1400 ýyllap yslam jemgyýeti nukdaýnazaryndan wagty kesgitleýän hijri kalendarynyň ýerine milady kalendarynyň kabul edilmegi 1-njy ýanwaryň Täze ýylyň birinji günü diýilip kabul edilmegidir. Hristian medeniýetinde aýratyn orny we many-mazmuny bolan 1-njy ýanwar günü musulmanlarda hem edil ýewropalylarda bolşy ýaly baýramçylyk howasyna öwrülipdir. Aslynda Täze ýyl günü nämäni aňladýar?! Hristiýanlyk kabul edilmänkä gadymy Rimde butparaz däpleriň iň ähmiýetlisi güýç-kuwwaty alamatlandyrýan »Gün Hudaýy« Mitra çokunmakdyr. Gün hudaýy Mitranyň doglan gününüň 25-nji dekabra gabat gelýärdi. Rimlileriň IX asyrdan hristianlygy kabul etmekligi bilen ruhanylar we buthana gatlagy Rimiň paganizm medeniýetine degişli dini rituallary we baýramçylyk günlerini inkär edip durmadylar. Gadymy Rimiň paganizm medeniýetine degişli butparaz döp-dessurlary we köpçülikleýin baýramçylyklary halklaryň arasyna ýaýratmak üçin hristiýan mifologiyasynda duş gelýän rituallar bilen baglanyşdyrdylar. Hezreti Isa pygamberiň doglan günü barada anyk bir sene aýdyp bilmeýän hristian ruhanylary gadymy Rimde Gün hudaýy Mitranyň doglan günü hökmünde kabul etdiler. 25-nji dekabır 1-njy ýanwar aralygy bolsa gadymy Rim kalendarında Gün hudaýy Mitranyň doglan günü bilen Saturn festiwalyndaky »Gün çalşygynyň« bileleşdirilmegi hökmünde bir hepdeläp bellenipdir we bu Günbatar hristiýanlary tarapyndan Isa pygamberiň doglan günü diýip kabul etmeklerine getiripdir. Täze ýyl günü hristiýanlaryň öz dinlerini butparaz gadymy Rim medeniýetine meňzetmäge çalyşmaklary netijesinde ähmiýetli bir güne öwrülýär.

Mukaddeslik düşünjesini ýeriň-göğüň ýaradyjysy bolan ýeke-täk Alladan alan musulmanlaryň Remezan we Gurban baýramlaryndan başga ylaýta-da köphudaýly paganizm we hristian medeniýetiniň önümi bolan Täze ýyl gününe aýratyn bir gadyr bilmedikleri, haýsy maksat we niýet bilenem bellenilýänem bolsa nädogrydyr. Çünki bu ýokarda belläp geçişimiz ýaly, Allanyň Resulynyň berk

gadagan eden »öýkünmek« manysyna öwrülýär.

Resulalla (s.a.w) şeýle diýipdir: »Kim bir kowuma öýkense ol hem şolardandyr« (Ebu Dawud, Lybas). Allanyň resuly Medinä göçüp baranyňdan soňra halkyň gadymy pars medeniýetiniň täsiri bilen Nowruz we Mihrijan günlerini gutlaýandyklaryny görüpdir we şeýle diýipdir: »Alla bu iki baýramyňzy olardan has haýyrly iki gün bilen çalyşdy: Gurban we Fitre (Remezan) baýramy« (Ebu Dawut, Salat. Nesaýy. Iýdeýn).

Netijede Ýewropanyň modernistlik akymy yslam düşünjesini özüne ýakynlaşdyrды we täze bir taryhyň başlangyjy diýen toslama teoriýany aňmyza guýmaga çalyşdylar. Allatagala adamzady tümlükden we nadanlykdan ýagtylyga alyp çykmak üçin VII asyrdaky yslamy ugradandygyna garamazdan, adamzadyň nadanlykdan ýagtylyga çykmagyny, gaýtadan döreýşini 1789-njy ýylyň senagat rewolýusiýasy bilen baglanyşdyryşlary ýaly, wagty kalendaryny hem hristiýan-paganist medeniýetiniň eseri bolan milady kalendary bilen baglanyşdyrdylar. Şeýlelik bilen biz ýewropa merkezli dolandyrylýan bu wagty düşünjesiniň içinde öz kimligimizi ýitiren jemgyýete öwürülenimizi duýman galдық. Milady kalendarynyň kabul edilmegi we bu kalendaryň ilkinji gününüň Täze ýyl günü hökmünde bellenilmegi hijri kalendaryny 1400 ýyl ulanan, şol sanda wagta hem öz medeniýeti bilen baglanyşygynyň üzülmeginiň başy bolupdyr. Şuny unutmalyň: biz Mesjidi-Aksa kyblamyzka, Käbä tarapy kyblamyzy öwürmegi buýrulan halkdyrys (ymmatdyrys). Allatagala dinlerini öz işleýişleri ýaly üýtgeden hristiýanlar bilen birlikde bir kybla öwürmegimize razy dälkä, nädip biz hristiýan-paganist medeniýetiniň eseri bolan Täze ýyl gününü giňden belläp geçýäris?!... Ibn Omardan rowaýat edilmegine görä Allanyň Resuly (s.a.w) şeýle diýipdir: »Bir kişi müşrikleriň baýramyna gatnaşmak üçin olara meñzejek bolsa, ol kişi kyýamat günü olar bilen birlikde ýerinden turar« (Beýhaky. Es-sunenul-Kubra). Aly ymran süresinde şeýle buýrulýar: »Kim yslamdan başga dine ýönelse, ol din kabul edilmez we ol ahyrýetde husrana ugranlardan bolar« (Aly ymran. 85)

Abdyrahym ŞEN. Edebi makalalar